

Ceranski balon kao životni stil i održiva tradicija

Palčić, Elena

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:786101>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Odsjek za Kulturalne studije

Studijska grupa: Kulturologija

Kandidatkinja: Elena Pal i

Mentorica: doc. dr. sc. Sarah Czerny

Ceranski balon kao flivotni stil i odrfliva tradicija

Rijeka, 30.06.2015.

SAFIETAK

U Hrvatskoj vrlo je mala zainteresiranost za folklornom umjetnošću i o njoj se malo govori. U istrafiiva kom radu prikazuju se djelatnosti i specifičnosti amaterskog folklornog društva šCeređ koje se nalazi u središnjoj Istri. Prikazan je i povijesni pregled istarskog folklor, narodnih običaja i instrumenata. FD šCeređ održalo je svoju sedamdesetogodišnju tradiciju zahvaljujući posvećenosti mladima i kontinuiranom radu na poboljšavanju uvjeta rada u kontekstu umjetničkog izražavanja. Od tradicionalnog i specifičnog ceranskog balona koji je varijanta istarskog baluna stvorili su flivotni stil.

Ključne riječi: folklor, šFD Ceređ, ceranski balon, istarski balun, kulturna baština, amaterski, profesionalno, zajedništvo, popularizacija

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. ISTARSKI NARODNI OBIČAJI.....	2
3. STARI ZANATI.....	4
4. POVIJEST ISTARSKOG GLAZBENOG FOLKLOR.....	4
5. ISTARSKI GLAZBENI FOLKLOR.....	6
6. TRADICIONALNI FOLKLORNI INSTRUMENTI.....	8
6.1 ROŽENICE.....	8
6.2 MIH I MIŠNICE.....	9
6.3 SVIRALE.....	10
6.4 ŠURLE.....	10
6.5 SOPELICA.....	11
6.6 ISTARSKA TAMBURICA.....	12
6.7 TRI UDOMAĆENA GLAZBALA: TRIJEŠTINA,VIJULIN I BAJS.....	12
6.8 SASTAV GUNJCA.....	14
7. ISTARSKI NARODNI PLESOVI.....	14
8. FOLKLORNO DRUŠTVO „CERE“.....	15
8.1 OPĆA OBIJEŽJA.....	15
8.2 PRVI POČECI.....	16
9. NARODNA NOŠNJA ŽMINJŠTINE I CERANŠTINE.....	18
9.1 ŽENSKA NOŠNJA.....	18
9.2 MUŠKA NOŠNJA.....	21
10. ŽMINJSKI GOVOR.....	24
11. ISTARSKI BALUN.....	25
12. CERANSKI BALON.....	26
12.1 KOREOGRAFIJA.....	26

12.2 SVIRAČI I PJEVAČI	27
13. CERANSKI BALON KAO ŽIVOTNI STIL I ODRŽIVA TRADICIJA	28
14. ZAKLJUČAK.....	31
15. PRILOZI	32
16. BIBLIOGRAFIJA	33

1. UVOD

Postmoderna je razdoblje u kojemu se u svim aspektima umjetnosti miješaju različiti stilovi. Sinteza različitih stilova i umjetnosti pridonosi stvaranju novih umjetničkih iskustava. Sastavni dio umjetničkog izričaja svakoga naroda su narodni običaji i folklor. Sveprisutan problem hrvatske folkloristike u 21. stoljeću jest približiti folklorni svijet publici. Iako je hrvatska folkloristika obilježila značajne datume kao što je stogodišnjica izlaska prvog sveske antologije š Hrvatske narodne pjesme i izlazak š Zbornika za narodni flivot i običaje južnih Slavena (Hameršak i Marjani, 2010), pomaka u popularizaciji folkloru nije bilo. Kada govorimo o folklornim grupama u Hrvatskoj, prva je pomisao najčešće mnogobrojan profesionalni Ansambl Lado koji djeluje već 66 godina. Vrlo se malo govori o običajima i amaterskim folklornim skupinama iz različitih dijelova Hrvatske.

Iz spomenutih razloga u svom završnom radu nastojati prikazati folklorne segmente amaterskih skupina kroz primjer analize amaterskog folklornog društva iz sredine Istre pod imenom š Cereš i njegovog specifičnog oblika plesa ó ceranskog balona. U odnosu na gore spomenuti Ansambl Lado, njihovi nastupi uglavnom komercijalne naravi i usmjereni prema publici, a plesa i iznimno talentirani profesionalci, FD š Cereš posve je drukčiji. članovima FD š Cereš sudjelovanje u umjetničkom radu društva nije izvor zarade, već izvor zadovoljstva i predstavlja svojevrsni flivotni stil. Rad članova ne prestaje kada se zastor spusti, već se svakodnevno nastavlja kroz izradu instrumenata i nožnje, probe i druženje članova različite dobi koje veće zajednička ljubav. Zbog navedenog, izrazito je zanimljivo istraživati specifičnosti tog folklornog društva koji ne postoji zbog turista, publike, već je samo sebi svrha, a nastupi su samo prezentacija onoga u čemu članovi uživaju. U svom radu napraviti kratak osvrt na istarsku folklornu povijest, narodne običaje, zanate, tradicionalne plesove i instrumente. Glavna pitanja kojima ću se baviti u radu jesu: Kakav je pristup amaterskih i profesionalnih folklornih skupina prema folkloru? Koji su razlozi dugogodišnjeg opstanka folklornog društva š Cereš? Te, što za Cerane predstavlja ceranski balon? U argumentiranju svoje teze i odgovaranju na spomenuta pitanja poslužit ću se stručnom literaturom, internetskim izvorima te zvukovima i video snimkama, a prisustvovala sam i probama FD š Cereš.

2. ISTARSKI NARODNI OBIČAJI

Istarski poluotok smješten je na sjeverozapadu Hrvatske, na samoj kopnenoj granici sa Slovenijom, te na morskoj granici s Italijom. Osim povezanosti s morem, Istru geografski karakterizira planinska visoravan i arija, tri vrste tla (crveno, crno i sivo tlo), te prisustvo triju rijeka: Mirne, Rače i Pazinskog potoka (Pazinice). Samo Mirna svoj pritok završava u Jadranskom moru (Anonimno, 2015). Zbog geografskih faktora, Istra je kroz povijest bila stanište različitih kultura i naroda. Histri, Rimljani, Slaveni, Habsburgovci, Mletačani i svi su to narodi i plemena koja su omogućila nastanak i oblikovanje istarske tradicije te stvaranje narodnih običaja koji su se godinama prenosili s koljena na koljeno, iz starijih naroda na mlade. Riječ je o običajima, postupcima kojima se obilježavaju određeni trenuci, segmenti, razdoblja u svakodnevnom životu svakog pojedinca i obilježja su pripadnosti određenoj kulturi. Običaji vezani uz istarsko područje mogu se podijeliti na cikluse godišnjih običaja, životnih običaja i običaja uz rad (Koroman & Nikoevići n.d.).

Godišnji su običaji najviše vezani uz kršćanske blagdane. Početak godišnjih običaja vezan je uz božićno razdoblje, odnosno rođenje Isusa Krista, Božićnog sina. Započinje blagdanom Svete Lucije (13.12). Zatim se ciklus nastavlja s blagdanom Nove godine, a završava blagdanom Sveta tri kralja (6.01.). Proljetni ciklus običaja počinje Pustom četrdeset dana prije Uskrsa ili Vazma. U ovom se razdoblju njeguje zelenilo i trava. Uoči svetog Jurja (23.04.) mlade se penju na stabla, a 1. svibnja mladi i nose na poklon djevojkama granu ili grm (Koroman & Nikoevići n.d.). Ljetni ciklus običaja karakterizira paljenje krijesova, običaj koji u svojim korijenima ima mitsko, magijsko podrijetlo gdje takav čin paljenja sprječava sušu u ljetnom razdoblju. Također, karakterističan je ritual zazivanja kiše koji proizlazi iz običaja prperuša ili dodola. Mladi i djevojke od kojih bi se jedno omotalo u lišće ili travu ophodili bi selo i kuće pjevaju i napjev šoj dodole (Koroman & Nikoevići n.d.). Ljetni ciklus razdoblja je i proslave seoskih svetaca povodom kojih se organiziraju velike zabave s bogatim programom.

Životni običaji vežu se uz vjekove bitne prekretnice od rođenja do smrti. Običaji vezani uz rođenje djeteta odnose se na gatanja o spolu i zaštiti od zlih sila koje mogu napasti novorođenče. Isto tako prema narodnim vjerovanjima zabranjeno je hvaliti dijete kako nebi postalo zlo i neposlušno kada odraste. Običaji vezani uz trudnoću odnose se na zaštitu trudnice od zlih sila. Trudnica ne smije izlaziti noću ili se mora uvati raskrižja, mjesta gdje se sastaju trijevi i triguni (vraćevci). Mlade djevojke se od starijih žena za vrijeme radosnih i tužnih

flivotnih situacija razlikuju i po na inu odijevanja, gdje obla e takozvane modrne na radost ili modrne na tugu. Svadba mladi a i djevojke zahtjeva poseban ritual. Svatovi dolaze s mladi em u ku u djevojke. Na putu od svoje ku e do ku e mlade, mladi moram pro i nekoliko prepreka kako bi dokazao da je spreman za flenidbu. Zatim slijedi obredni razgovor izme u mladoflenjinih svatova i mladenkinih uku ana, izlazak lafne nevjeste, te na kraju prava mladenka. Svadbena povorka popra ena je glazbenim zvukom roflenice ili harmonike, te blaguje prigodnim svadbenim kola em. Nakon vjen anja obi aj je pu-tati goluba u slobodu za dug i miran bra ni flivot. Povodom smrti, obi aj je da se zapaljene tinjalice stave u vodu kako bi du-a pokojnika mirno napustila zemaljski svijet.

Kada govorimo o obi ajima vezanima uz rad, naj e- e govorimo o poljodjelskom radu gdje se razli itim ritualima nastoji osigurati dobar i bogat urod. Vrlo je bitno uskladiti odre eni rad na zemlji-tu s lunarnim ciklusom i nesretnim danima koji su 7., 17. i 27. dan u mjesecu (Koroman & Niko evi n.d). Obi aji o osiguravanju dobrog uroda karakterizirani su magijskim ritualima i vjerskim inovima. Obavljaju se magijski inovi protiv korova, nametnika, neplodnog uroda. Blagoslivlja se usjev posve enom uskr-njom vodom, posipa pepelom, gran icama. fitelji usjeva obavezni su umiti se prije obavljanja rada na usjevu. Rituali vezani uz stoku ti u se za-tite stoke od bolesti i uroka, postupcima uvo enja stoke unatrag, gonjenjem stoke ili blagoslivljanjem stoke posve enom maslinovom gran icom. Isto tako za zdravlje stoke uobi ajeno je zazivati pomo sv. Antuna Opata molitvom.

Jako bitan dio gore spomenutih istarskih narodnih obi aja je i folklor, folklorna glazba, folklorni plesovi i no-nja. Istra se mofle pohvaliti vrlo specifi nim folklorom koji se odrflao do danas u razli itim kulturnim dru-tvima. Folklor daje osvrt na dio zavi ajne povijesti o kojoj ima malo sa uvanih materijala, o kojoj se malo govori, ali koja je pridonijela jedinstvenom na inu flivota i pristupa odre enim preprekama i flivotnim situacijama. Nije strana ni injenica da prolaze i kroz istarska sela u velikom broju konoba danas moffete uz kamin prona i bukaletu (vr) vina, pokoji tradicionalni instrument, starinski zanatski pribor, -iva e ma-ine, minijature jarmova, potkovu obje-enu prema gore koja donosi sre u u domu. Radi se o ostav-tini stvorenoj starim zanatskim poslovima.

3. STARI ZANATI

Kada govorimo o starim zanatima valja spomenuti slumske zidare. Radi se o majstorima s područja iarije. Koristili su ilova u kao veznik, te su kamenje sami klesali i dovodili ga na gradilište nakon što bi iskopali temelje za gradnju volti, pragova i krova (Bijaffi , 1999.). U zidarskom zanatu u Istri bila je i popularna gradnja čiterni (bunara). Radilo se o vrlo zahtjevnom poslu gdje se morala osigurati nepropusnost vode, te nije svaka čiterna osiguravala ukusnu vodu. Također, u zidarskom su zanatu istarski kafluni i poljske kućice bili dio krajobrazne arhitekture i zavičajne umjetnosti. Najveći kafluna danas ima na jugu Istre, ali ih se može pronaći i u drugim predjelima. Mjesto gdje će se graditi kaflun bilo je bitno, jer iz kafluna se trebalo vidjeti polje i stoka koja je na ispaši. Krov kafluna bio je izgrađen od istarskih čitkila. Osim zidara vrlo je bio cijenjen kovački zanat koji se prenosio šaskoljena na koljeno. Kovači su izrađivali kućanske potrepštine, pribore, alate te pomagali ratarima i domaćima. Na području fiminja u selu Obranići 1906. godine nastala je jedna od prvih kovačkih radionica u vlasništvu Franeta Orbanića (Bijaffi , 1999). Obučava i odjeva se ručno izrađivala, stoga je rad na preslici bio vrlo zastupljen u Istri. Preslica je sprava koja se sastoji od komada lijepo oblikovanog drvastva s dva velika uha sa strane i tzv. batufom u sredini koji je služio za drljanje vune (Bijaffi , 1999). U ljetnim mjesecima sakupljalo se 15 ó 20 flena koje bi zajedno plele, krpale i prele. Druga faza u izradi odjevnih predmeta bilo je tkanje. Zatim se istkani tekstil dao na stupanje u stupu. Stupari su se nalazili na jačim vodenim tokovima. Stupana tkanina bi se zatim osušila i izravnala. Posljednje dvije stupare bile su u funkciji 60-ih godina dvadesetog stoljeća u Zariju (Bijaffi , 1999). Zidari, kovači, stupari nerijetko su bili i glazbeno nadareni. Svoje bi vrijeme nakon napornog posla provodili odmarajući u ugodnom društvu i svirajući i sopele. Na seoskim gozbama plesali su se isključivo folklorni plesovi i slušala folklorna glazba. Za ostalu vrstu glazbe se početkom dvadesetog stoljeća u Istri nije nišlo.

4. POVIJEST ISTARSKOG GLAZBENOG FOLKLORA

Istarski glazbeni folklor postao je prepoznatljiv nakon završetka Drugog svjetskog rata. Prema svjedočanstvima dr. Josipa Miličevića, istarski folklor prvi je put predstavljen široj publici 1934. godine na Krkom festivalu. Naredna godina, 1935., predstavlja početak održavanja folklornih manifestacija u Zagrebu (Perni , 1997). Međutim, za vrijeme talijanske okupacije

Istre, folkloristi nisu smjeli nastupati. Talijanski režim nije dopuštao isticanje istarskog identiteta putem folklor. Stoga u navedenom razdoblju istarski folklor ostaje nepoznat široj hrvatskoj publici. U razdoblju talijanske okupacije veliki je problem predstavljalo očuvanje folklorne tradicije. Većina istarskog stanovništva emigrirala je iz zemlje, a među njima i velik broj folklorista. Isto tako, predaja folklornih vještina s generacije na generaciju bila je vrlo ugrožena. Problem je riješen osnivanjem folklornih grupa unutar skupina istarskih emigranata. Primjerice, grupa istarskih emigranata pod imenom Šmatica kazališnih dobrovoljaca koja je brojila 24 člana postigla je zavidan uspjeh 1936. godine na Olimpijadi u Berlinu (Perni, 1997). Uspjeh folklorista pridonio je promociji istarskog folklor unutar i izvan granice Hrvatske. U vremenu određivanja granica između Jugoslavije i Italije istarska se folklorna glazba izvodila u znaku predstavljanja hrvatstva Istre. Razdoblje koje slijede zanemaruju folklor koji se po njemu smatrati primitivnim na ino umjetničko izražavanje. Sličan primjer nalazimo i u razdoblju kolonizacije Islanda gdje su skandinavski kolonijalisti zahtijevali od domorodaca odricanje od tradicionalnih rituala te apsolutnu poslušnost vlasti. U Južnoj Americi su kolonizatori (konkvistadori) pak prisilno pokrštavali domorodako stanovništvo, nametali uporabu španjolskog i portugalskog jezika, uništavali tako tradiciju i kulturu, posebno zlatne i srebrne kipove te artefakte. Autohtono je stanovništvo uspjelo sa uvati politeistička vjerovanja mijenjati ih s kršćanstvom, a uspjeli su se sa uvati i autohtoni jezici šajmarski, kečuanski, Guarani (Anonimno, 2014).

Iako je istarski folklor u razdoblju Jugoslavije bio relativno zanemaren, postojala je želja za očuvanjem tradicije. Održano je nekoliko folklornih smotri u Puli gdje su nastupali narodni plesači, pjevači i svirači iz svih dijelova Istre te iz Rijeke, Opatije i Kastva. Održan je i 1. Prosvjetni sabor na kojem se odlučilo da se folklorna tradicije Istre treba njegovati, te da se svake godine organiziraju smotre folklor. Ukidanjem kotara Pula, smotre se više nisu održavale. Organizaciju su preuzele omladinske skupine, međutim vodstvo i rezultati nisu bili uspješni. Voditelji tadašnjih folklornih skupina bili su podrijetlom iz krajeva izvan Istre. Poznavali su druge folklorne tradicije, a obzirom na koje su istarski folklor smatrali manje atraktivnim, zanemarivali su ga. 60-ih godina dolazi do preokreta u istarskom folkloru zalaganjem Tone Perukića te snimanjem emisija o istarskoj narodnoj glazbi na Radiostanici Pula. Snimanje radio emisija povećalo je popularnost folklor i među mladoom publikom. Dodatna revitalizacija istarskog folklor dogodila se 1965. godine postavljanjem profesora Slavka Zlatića na mjesto ravnatelja srednje glazbene škole u Puli. Slavko Zlatić zalagao se za snimanje istarskog narodnog blaga. Na dane 13. i 14. kolovoza 1966. godine održana je 1.

sredi-nja Smotra narodne glazbe i plesa Istre u Motovunu (Perni , 1997). Iste godine po ela je organizacija op inskih folklornih smotri. U Motovunu su se smotre odrflavale do 1981. godine. Radio emisije dovele su istarski folklor do vrhunca popularnosti, te se 80-ih godina po elo sa snimanjem gramofonskih plo a kojima je bio obuhva en cjelokupan opus folkloru u Istri. Nakon gramofonskih plo a i napretka tehnologije izdane su i prve kazete. Uspje-nosti i dugotrajnosti smotri pridonijeli su lanovi Odbora sredi-nje smotre narodne glazbe i plesa Istre. Do velike zainteresiranosti za istarski folklor do-lo je isto tako zahvaljuju i organizaciji smotri izvan Istre. Tako su organizirane Me unarodna smotra folkloru u Zagrebu i Vinkova ke jeseni. Tako er, 1972. godine narodni svira i iz Pule, u suradnji s Bo-kom Petrovi em, nastupali su u Zürichu (Perni , 1997).

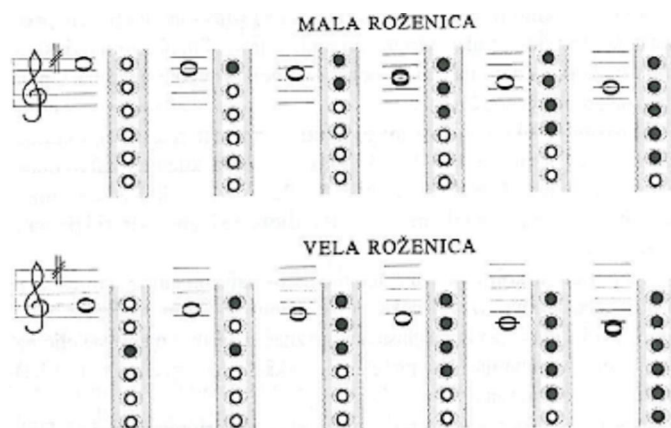
Bez obzira na flivotne okolnosti i pote-ko e, folklorna glazba je oduvijek predstavljala mjesto odmaka od svakida-nje rutine i mjesto obiteljskog zajedni-tva. Naro ito u pro-irenim obiteljima s vi-e djece gdje bi se za vrijeme zajedni kih ru aka uvijek pjevalo. Razna ograni enja vladaju ih reflima nisu uspjela iskorijeniti na in flivota i obi aje stanovni-tva. Kako je bilo te-ko baviti se folklorom za vrijeme talijanskog reflima isti e i Anton Rudan iz Rudani: šSvirali smo potajice, skrivaju i se od karabinjera, jer ako bi nas zatekli kako sviramo, oduzeli bi nam sopele.õ (Perni , 1997). Sopele i ostali tradicionalni instrumenti predstavljali su kulturno bogatstvo.

5. ISTARSKI GLAZBENI FOLKLOR

Podru je od Senja do Savudrije uklju uju i i jadranske otoke razlikuje se od ostalih folklornih podru ja Hrvatske obzirom na 5 vrsta glazbenog folkloru: pjevanje na tanko i debelo, bugarenje, crkveno obredno pjevanje, narodna glazba otoka Suska i narodna glazba talijanske etni ke zajednice.

1) **Pjevanje na tanko i debelo** karakteristi no je po nizu od 6 netemperiranih tonova poredanih prema gore sa sve uffim razmacima naizmjenice cijelog tona i polutona (Veljovi , n.d). U izvedbi na tanko i na debelo izmjenjuju se ili dva mu-ka glasa, kombinacija mu-kih i flenskih glasova ili dva flenska glasa. Takav na in izvo enja dobio je ime po sli nosti glasova sa svirkom na tankoj (maloj) i debeloj (veloj) roflenici. Kod izvo enja sviranja na tanko i debelo napjev se izvodi na velikoj roflenici, a pratnja na maloj. Radi se o izvedbi tonskog niza

istarske ljestvice, za koju je definiciju zaslužan Ivan Mateti Ronjgov. Dvoglasno pjevanje i sviranje na istarskoj ljestvici uvršteno je 2009. godine u UNESCO-ov popis nematerijalne kulturne baštine.

Svirka na maloj i na veloj roženici (Zovi, J., 2002)

2) **Radnja bugarenja** dolazi od riječi i bugariti –to znači tuffiti se, flaliti. Bugarenje se izvodi u selima sjeverne Istre (ižarija). Dvoglasni je stil pjevanja koji se izvodi skupno. Stanovnici ižarije, ižari, svoj tradicijski način pjevanja ne nazivaju terminom bugarenje, već zarozgat (Perni, 1997).

3) **Crkveno obredno pjevanje** spoj je napjeva gregorijanskog korala i mješovitog utjecaja narodne glazbe s istarskim dvoglasjem. Ostalo je očuvano na otocima Krku, Pagu, Cresu te u nekoliko istarskih crkava među kojima crkve u Lanišću i Pijuni.

4) **Narodna glazba otoka Suska** ostaje nerazriješen fenomen. Suski folklor specifičan je od okolnih područja po običajima, nošnjici i govoru.

5) **Narodna glazba talijanske etničke manjine** temperirana je i mediteranskog je karaktera (Perni, 1997). Rasprostranjena je u istarskim gradovima Tuzanu, Galiflani, Balama i Rovinju.

U starija vremena, ljudi bi se okupljali u gostionicama, ispod murvi (duda) u seoskim sredinama, te bi uz koju igru karata briškule ili trešete i šaha-u domaće vina zapjevali na tanko i na debelo. Radilo se o vrsti zabave za koju nije bio potreban financijski trošak, već dobra volja i ugodno raspoloženje. Takva tradicija nije sasvim izmislila u pojedinim istarskim selima kao što je selo Cere, gdje se i dalje njeguje spomenuti način zabave. Nekada znaju do i

svira i i odsvirati na tradicionalnim istarskim instrumentima, ali i na onima koji su prisvojeni od strane Istre zbog dugogodišnjeg raznolikog vladarskog režima kao što je harmonika triještina.

6. TRADICIONALNI FOLKLORNI INSTRUMENTI

6.1 ROŽENICE

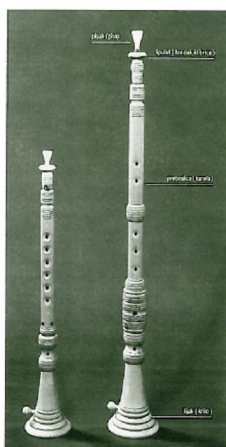
Roflenice, sopele, sopile, sopiele, pifferi, tuturace ili supelele ovisno o istarskom području gdje se koriste najmla i su i najpopularniji istarski instrument. Roflenica je ostatak europskog glazbala –almaja koji je nastao 1700. godine. U sastavu roflenice su dva drvena puha a instrumenta: **mala (tanka)** roflenica koja je duga oko 50 cm i **velika (vela)** roflenica koja je duga oko 65 cm (Perni, 1997). Sastoje se od 4 dijela: piska, špuleta, prebiralice i krila.

Pisak je dvostruki jezičac koji stvara ton, a sastoji se od dva lista tanko otesane trstike. Kod male roflenice dugačak je 3 cm, a kod velike oko 4 cm (Perni, 1997). Prije sviranja izvođači pisak umoče u bijelo vino radi lakšeg sviranja.

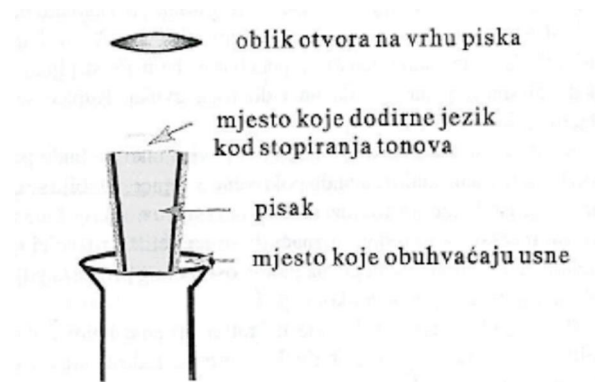
Špulet (tondak, –itbrica) je valjkast drveni stupić u kojeg se ubacuje pisak.

Prebiralica (kanela) glavni je dio roflenice. Radi se o drvenoj cijevi sa 6 rupica za prebiranje koje su porazmjete u jednakim razmacima od oko 2,5 cm na maloj i 3 cm na velikoj roflenici. Duffina velike roflenice je 36 cm, a male 26 cm (Perni, 1997).

Lijak (krilo) lijevkast je drveni tulac u kojem se postavlja prebiralica i koji pojačava intenzitet zvuka. Izrađene su od različitih vrsta drva kao što su maslina, orah, lovor.

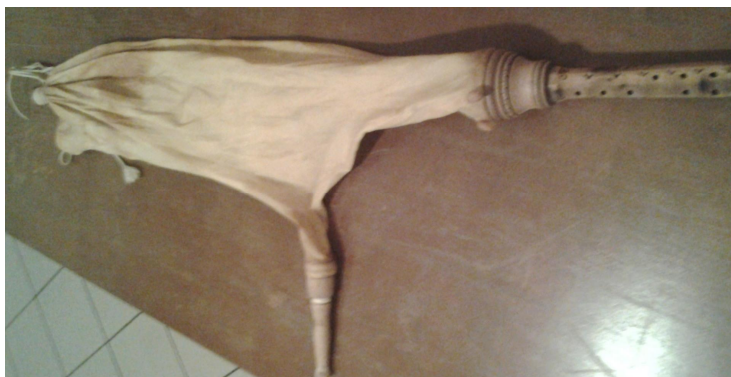
Roflenice (Perni, R., 1997)

Roffenice (Zovi , J., 2002)

6.2 MIH I MIŠNICE

Mih, mijeh, meh, mieh, me-nice glazbeni je instrument veoma sličan gajdama, dudama i talijanskim cornamusama. U **miješini** se skuplja zrak, izrađuje se od janjeće ili jareće kofle. Svira miha (mi-ni ar) puše u mječinu kroz otvor (**kanu**) dužine 15-20 cm koja je napravljena od puranove kosti, drva ili plastike. S unutrašnje strane kane smješten je ventil (**zaletavac**) koji sprječava povratak zraka iz mječine. Na vrat (**kolarin**) se utakne **did** (tulac, glaulja, grljak) na injen od jasena i dužina mu je od 6-8 cm. U did se postavljaju mi-nice (me-nice, mi-njice). Radi se o dvostrukoj svirali koja na desnoj prebiralici ima 5, a na lijevoj 3 rupice koje su međusobno udaljene 2 cm (Perni , 1997.). Mi-nice se prave od drva masline, trešnje, smreke.

Mih (Pal i , E., 2015)

Mi-nice (Srdo , M., 2004)

6.3 SVIRALE

Svirale se još nazivaju i vidalice, duplice, volarice, dvojnice, ovarice, šurle, dvojkinje, fidulice ili dvojice. Radi se o jedno te istom instrumentu koji u različitim dijelovima Istre poprima drugi naziv. Svirale su puhačko glazbalo netemperiranog udruženja. Sastoje se od dvije **sastavljene sviraljke** i dva **piska** od drveta. Izrađuju se od tvrdih vrsta drva kao što su maslina, javor, trešnja. Drvo pomoću kojeg se izrađuju svirale mora se sušiti 4-5 godina (Perni, 1997). Svirale nemaju definirane dimenzije, međutim duljina svirale određuje njenu intonaciju. Tako je svirala dufla to je tonski niz nifli i obrnuto. Tri su različita izvornja melodije na sviralama: u normalnom registru tonskog niza, prepuhavanjem tonova ili kombinacijom dvoje spomenutih gdje se lijevom rukom izvodi melodija u visokoj skali, a desnom u niskoj skali.

Svirale (Anonimni, 2015)

6.4 ŠURLE

Šurle su vrlo slične sviralama i mišnicama, ali imaju posve odvojene dvije sviraljke na gornjem dijelu i ojačane u obliku debljeg prstena. Također imaju dva piska. Sastoje se od zaobljenog dijela grkljana (**did**) na koji se utaknu dvije **kanelice s piskima**. Na desnoj kanelici su 4 rupe, a na lijevoj 3 rupe te jedna rupica je izbušena iza desne sviraljke. Dužina šurle je 21 cm (Perni, 1997).

Trle (Primofli , V., 2015)

6.5 SOPELICA

Sopelica ili pastirska svirala najmanje je istarsko narodno glazbalo. Duga ka je oko 30 cm. Ima oblik roflenice, ali s drvenim piskom kao svirala. Na prebiralici ima 7 rupica, 6 s prednje i 1 sa straflnje, razmak izme u rupica je 2,5 cm (Perni , 1997).

Sopelica (Anonimni, 2015)

6.6 ISTARSKA TAMBURICA

Tamburica ili cindrom glazbalo je s dvije flice. Sastoji se od **korpusa, gornje daske, hvataljke, kobilice i konjića** na kojima se naslanjaju flice. Na hvataljci se nalaze 12 flićanih pregrada (**pasa**) (Perni , 1997). Razmaci između pregrada na hvataljci iznose 3 cm. Rasprostranjena je u selima na Istri i ariji. Izrađuje se od javora, klena ili -estila. Veličina tamburice je oko 70 cm.

Istarska tamburica (Anonimni, 2015)

6.7 TRI UDOMAĆENA GLAZBALA: TRIJEŠTINA, VIJULIN I BAJŠ

Triještina, vijulina i bajs doprle su u Istru iz alpskog etnografskog područja, iz sjeverne Italije i Slovenije.

Triještina ili Ploner (po prezimenu najpoznatije obitelji graditelja) je dijatonska harmonika, stigla je u Istru iz Trsta. Sastoji se od **25 dugmeta** i **8** ili **12 basova** (Perni , 1997). Pojedino dugme daje različit ton kada se razvlači, tlači i **mijeh**.

Trije-tina (Srdo , M., 2004)

Vijulin ili violina temperiran je instrument koji možemo zabilježiti u polutonskom sustavu.

Svira vijulina (Mari , M., 2015)

Bajs ili mali vijulin namjenjen je svirci za ples, plesovima koji potječu iz sjeverne Italije (mafrina, -etepa-i, mar a) ili Austrije (polka, -pic- polka, mazurka, valcer). Sastoji se od dvije flice napravljenih od gove ih crijeva. Radi se o instrumentu većem od violine, ali manjem od kontrabasa.

Bajs (Anonimni, 2015)

6.8 SASTAV GUNJCA

Gunjci ili gunci ime je za sastav koji je od samih početaka bio sastavljen od dva instrumenta violine i bajsa i koji izvodi plesnu glazbu. Gunjce su kasnije počeli svirati osim violine i bajsa također klarinet, zatim truba i trombeta. Gunjci su izvodili polke, valcere, mazurke, koračnice, a sve su to plesovi koji su uključeni u repertoar istarskih narodnih plesova zbog prisustva različitih kultura i tradicija na istarskom području.

7. ISTARSKI NARODNI PLESOVI

Istarski narodni plesovi su po obliku vezani uz alpsku plesnu zonu, a po sadržaju dio su hrvatske matice s obzirom na etnološke i etnopsihološke značajke (Ivančan, 1963.). Sama povijest razvoja plesa vezana je uz cjelokupni društveni odnos – to uključuje primarne životne potrebe, primjerice lov i sabiranje plodova. Stoga, najstarije spominjanje plesa u Istri datira iz vremena kada je lov bio jedini izvor životne preživljavanja, pa je iz tog vremena zabilježen tzv. zajc ili zečji ples. Srednji vijek može biti doba plesne umjetnosti. Naime, crkva zabranjuje izvornije bilo kakvog oblika plesnog izričaja smatrajući ga vrloškim

inom. Postoji pretpostavka da su potkraj srednjeg vijeka u Istri nastali plesovi u paru kao –to je balun, –etepa-i, tanac, stajeris. Karakterističnost samog plesa jest i organizacija plesa a, i određene situacije u plesu koje su u početku bile strogo određene. Prvi je ples pripadao flupanu koji ga je kasnije mogao prodati. Istraživač plesa Ivan Milčeti tvrdi da je ples započeo matinjedom, nakon čega je sljedio uzvik: šKi je prvi? Dakle, mjesto kolovođe zadobivala bi osoba koja bi plaćala određenu svotu novca. Iz navedenog je nastao tzv. capo di ballo (zapovjednik ili kolovođa plesa) (Ivančan, 1963). Capo di ballo je upravljao plesovima kao –to su ples na kantrege (na stolicu), balo di ku-in (na jastuk), plesne igre, te plesovi koji upućuju na ples pod nazivom promena koji je i dalje aktualan, a to su: il ballo della coda (ples repa), te i malgradito amante (slabo cijenjen ljubavnik). Koreografska rješenja plesova započela su pojavom zvončaru su kretnju obilježila ritmički usklađena zvana zavezana oko struka. U nadi za boljim urodom salate, repe i konoplja mladići i poredani s jedne strane, a djevojke s druge izvodili su ples della verdura (ples povrća) kao jedan oblik praznovjernog čina. S obzirom na strukturiranost, plesovi u Istri do današnjeg dana održali su određene norme definirane ritmičkim mjerama. Tako se balun i plesne igre izvode u 4/4 mjeri, mazurka i valcer u 3/4 mjeri, –pic polka, stara istarska polka i –etepa-i u 2/4 mjeri (Ivančan, 1963). Mjesto izvođenja plesova bilo je mjesto ispred crkve ili oko –terne (bunara). Navedeni je običaj bio prilika za mladiće i djevojke da razmjene poruke, doffive ugodne trenutke uz nadzor odraslih osoba. Plesalo se i na raznim svečanostima, pirovima, folklorni ples protezao se kroz razna životna događanja. Danas se folklorni plesovi izvode na različitim mjestima kao –to su trgovi, gradske jezgre, otvorene pozornice, ali i spomen domovi gdje folklorna društva izvještavaju plesne korake, –to je i slučaj folklornog društva o kojem ću govoriti u nastavku.

8. FOLKLORNO DRUŠTVO „CERE“

8.1 OPĆA OBILJEŽJA

Folklorno društvo šCereč najstarije je folklorno društvo u Istri. Selo Cere nalazi se na cesti Barban –ó fiminj. Pokretač folklornog društva šCereč bio je gospodin Anton (Tone) Rudan –ó Starina zvan Dom i iz sela Rudani, rođen 1882. godine (Perni, 1997). U mladosti je Rudan –uvaju i ovce u obilježnim Savi –enskim poljima uvještavao prve note na roflicama. Zahvaljujući velikoj strasti prema plesu, glazbi i sviranju, te velikom uporno–u, Rudan je

nakon osnivanja obitelji polako započeo s približavanjem folklor lokalnim mladima i susjedima. U folklor je isto tako uključio desetogodišnjeg sina, također Antona. Službeni poetak djelovanja FD šCereč jest 1945. godina. Danas FD šCereč broji 30-ak članova podijeljenih u dvije grupe te djeluje u sklopu Spomen doma sela Cere kraj oblišnje crkve sv. Mateja. Koreografi i voditelji društva jesu g. Dean Kliman i g. Franko Zec.

Spomen dom uast palim borcima
(Pal i , E., 2015)

Crkva sv. Mateja (Pal i , E., 2015)

8.2 PRVI POČECI

Gospodin Anton (Tone) Rudan ó Starina u svojoj mladosti posjeivao bi oblišnje selo Kr-an kako bi razgovaraju i s lokalnim ljudima upijao znanja vezana uz narodni folklor. Ljudi bi se drušili na –ternama (kraj bunara) i zapo injali plesati, dok bi ih mladi gledali i nastojali pohvatati korake. U po ecima nastanka folklorna skupina šCereč nosila je naziv šSelja ka sloga. Prvi predsjednik skupine bio je Anton Grgorovi iz figombina koji je Cerane predvodio na mnogim nastupima me u kojima se ubrajanju nastupi 1948. i 1949. godine u Zagrebu, Puli, Labinu i Rijeci. Godine 1956. folklorno dru–tvo poprima dana–nji naziv te po inje se s

intenzivnim pomlađivanjem članova (Pernai, 1997). Voditelj društva postaje iako Zanimi. Uz Rudana u folklor su se priključili Boflac Romano iz Kinkeli, Boflo figomba iz Gajmani, Romano fiivi iz Gajmani, Ivan Nini Boflac i drugi. Nakon Zanimi a vodstvo preuzimaju Romano fiivi i Ivan Nini Boflac. Kriza u vrijeme Domovinskog rata dovela je društvo do nefeljene stagnacije. Došlo je do promjene u pravnim propisima gdje je 1997. FD šCeređ temeljem Zakona o udrugama postalo neprofitna udruga sa sjedištem u fiminju. Cerani su nastupali na mnogo smotri i manifestacija diljem Hrvatske i u inozemstvu. Redoviti su sudionici smotra narodne glazbe i plesa Rovinj-tine, a sudjelovali su na 36. Meunarodnoj smotri folkloru u Zagrebu, 37. Vinkovskim jesenima, Smotri Jadrana u Trogiru, manifestacijama Sabora akavskog pjesništva u fiminju, na smotrama folkloru u Novoj Ra i, danima vina u Jastrebarskom i dr. Sudjelovali su na smotrama u Sloveniji, Italiji, Bugarskoj, Belgiji, Njemačkoj, Tivarskoj, Francuskoj, Austriji, te kao jedini predstavnici Hrvatske na tre ojoj meunarodnoj folklorijadi u Maarskoj 2004. godine. Prvi u Istri snimili su gramofonsku ploču pod nazivom šPjesma i svirka iz Istređ, a gostovali su u raznim televizijskim emisijama me u kojima šIstarski svatiđ i šIstarska e-ljarijađ (Pernai, 1997). U ljetnim mjesecima bavili su se promocijom na ljetnim rovinjskim i porekim terasama, te u turističkim naseljima u svrhu prikazivanja istarskog na ina fivota, plesa, glazbe, zajedništva i prenošenja ljubavi prema folkloru. Na promocijama nije nedostajala tradicionalna nošnja fiminj-tine i Ceran-tine koja je sastavni dio folklornog svijeta.

Anton (Tone) Rudan (Pernai, R., 1997)

Peat F.D. šCeređ (Pal i, E., 2015)

9. NARODNA NOŠNJA ŽMINJŠTINE I CERANŠTINE

Na području fiminj-tine upotrebljavale su se dvije vrste odjeće, jedna radna za svaki dan, a druga svečana za posebne prilike. fiene su dolaze i iz drugih krajeva donosile kao miraz vlastitu no-nju i nakit (rišine). No-nja je bila bogatije ukrašena u gradovima na obali Istre. U no-nji se nekada flenilo, zakapalo, kopalo i plesalo dok je danas no-nja prisutna na smotrama folkloru i svakom vidu prezentiranja narodnih običaja. Nekada je za izradu no-nje na području fiminj-tine i Ceran-tine bila zadužena gospođa Nevenka Ferlin, a već deset godina ovu je ulogu preuzela krojačica Grozdana Radolović, unuka folkloristica Antuna Rudana.

9.1 ŽENSKA NOŠNJA

Bičve su flenske arape. Zimi su bile vunene, a ljeti pamučne, pletene na uzorak (gaffli i merli) u obliku ornamenta. Radnim danom nosile su se tamno smeđe ili crne vunene arape vezane vunanim podvezicama.

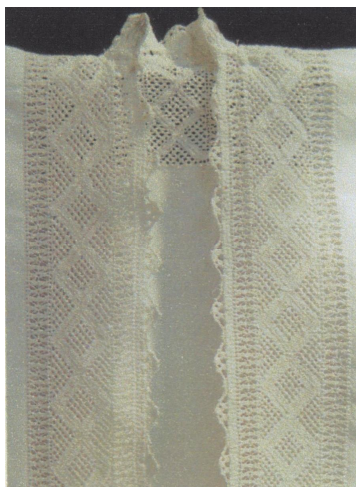
Bičve (Srdo, M., 2004)

Fačuol/fačol je flenski rubac, nosio se na glavi preklopljen po dijagonali u cilju vidljivosti flenske pletenice. Na uglu rupca nalazi se po jedna bijela kita oko 20 cm dugačka (Radau-Ribari, 1997). Pravilne konture na zavezanom rupcu morale su izgledati kao kapica s dva pravilna roga. fiene su ispod fačuola imale ispletene pletenice (kite).

Fa uol (Srdo , M., 2004)

Stomanja/košulja flenski je dio odje e koji na vidljivim podru jima na prsima i oko vrata izra en finim –upljikavim vezom (Radau– Ribari , 1997). Ukrasni vez prati duboke proreze na prsima, te uspravni ovratnik koji pokriva vrat. Dugmad je bila ru no izra ena.

Stomanja (Srdo , M., 2004)

Zaprežić je flenska prega a koja pokriva prednju stranu duga ke haljine, od struka na dolje.

Zaprefli (Anonimni, 2015)

Modrna/carza/rašnica flenska je haljina koja je tkana od prirodno smeđe i obojene vune, dvije niti finija, četiri grublja te lagano stupana, ponavljana i rezana u pojasu. Rukavi su uski i zavrnuti zarukavljem (Radau– Ribari , 1997). Zimi su rukavi navučeni, a u toplije vrijeme prekriveni na leđima i pridrflani pojasom. Ukras na modrni sastoji se od poruba i vezanih ukrasnih pruga. Boja ukrasnog poruba strogo je određena za svaku priliku. Kod djevojaka se na modrni za radost koristio crveni porub zajedno sa svjetlije zelenom bojom. Starije flene za korotu nosile su modrne na flalost ukrasene plavim i tamnoljubimastim panom.

Modrna (Srdo , M., 2004)

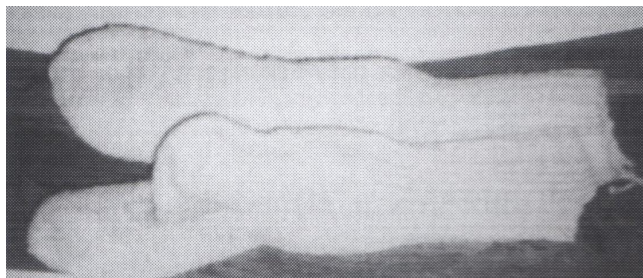
Kanica je pojas kojim se u struku opasala modrina. Ivičnjih je boja ukrašena uzorcima u obliku sitnih rombova. Za određenu prigodu nosile su se u pripadajućim crvenim, plavim ili zelenim bojama.

Kanica (Srdo , M., 2004)

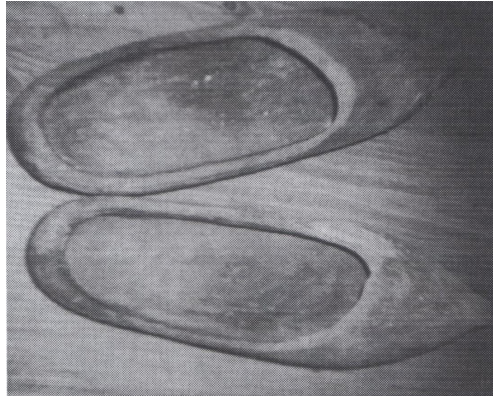
9.2 MUŠKA NOŠNJA

Muški škafuoni/ škafunice to su vunene pletene bijele čarape.

Škafuoni (Srdo , M., 2004)

Cokule su drvene cipele sa zavrnutim zavr-ecima, namijenjene radu u polju. Siroma-nijima su poslufi le za odlazak u crkvu, obla ile su se na bosu nogu ili zimi povrh vunениh holjeva (Radau-Ribari , 1997).

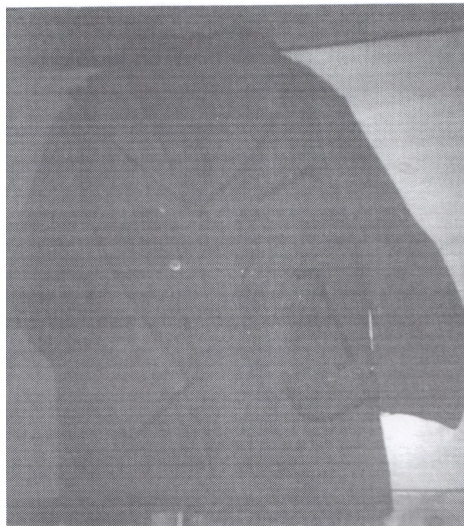
Cokule (Srdo , M., 2004)

Bargeši /banavreke (brageše) su mu-ke hla e isprepletene od ov je vune, grubo tkane, svjetlije boje. Radnim bi danom odijevali dotrajala suknaena odijela, a nedjeljom sve anija. Tanki materijal morao se natiskivat da bi postao gu- i.

Barge-i (Pal i , E., 2015)

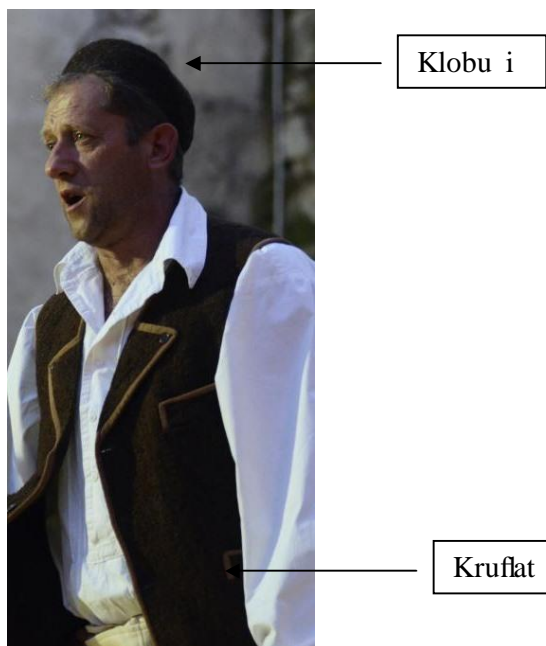
Jaketa je jakna sa-ivena od crne janje e vune. Koristi se u zimskim danima i sve anijim prilikama.

Jaketa (Srdo , M., 2004)

Kružat mu-ki tamno sme i prsluk od ov je vune, sa tri do etiri dfepa.

Klobučić/ klabuk (bareta) je mu-ka kapa istog materijala i boja kao prsluk.

lan folklornog du-tva šCereō, Dean Kliman (Prekalj, J., 2013)

Posebni nazivi za odjevne predmete specifični su za područje fiminja i Cera gdje se njeguje karakterističan fiminjski govor.

10. ŽMINJSKI GOVOR

Slavenski govori mogu se podijeliti u dvije skupine slovenskih govora (-avrinski i brkinski), perojski doseljeni ki (crnogorski) -tokavski, i tri skupine govora koji su akavskog tipa: sjevernozapadno akavski, centralno akavski ikavsko ó ekavski i jugoistočno akavski ikavski govor (Kalsbeek, 2014). Karakterističan fiminjski govor pripada sjevernozapadno akavskoj skupini govora, te isto tako pripada sloju najstarijih istarskih slavenskih govora. U govoru pronalazimo prisutnost i mnogo posuđenica iz venecijanskog govora. fiminjski je govor za-ti eno nematerijalno kulturno dobro Ministarstva kulture Republike Hrvatske od 2008. godine. Kao takvo predstavlja kulturno bogatstvo koje se prenosi s generacije na generaciju te pruža osjećaj identiteta i kontinuiteta i promiče poštovanje kulturne raznolikosti i ljudske kreativnosti. Spomenuti poddijalekt u velikoj mjeri obilježava očuvanje starog jezika i stanja, kako u vokalizmu i naglašenim osobinama jezika tako i u leksiku (Kalsbeek, 2014). Većinom se očuva karakteristično akavsko troglasno stanje. Velika su narodna ostavština poslovice i uzrečice na fiminjskom dijalektu, primjerice: „*Pokle vojska fini lahko je bit kapetan*“ (Nakon što završi vojska lako je biti kapetan) (Možibob, 2008). Uzrečice i poslovice ostale su sačuvane usmenom predajom do danas. fiminjski je govor izvorište stvaranja književnih djela kao što su primjer djela Nade Galant i Zvezdanje, ali i sredstvo kojima se realiziraju tekstovi koji se kasnije uglazbljuju za potrebe folklornih društava u cilju obogaćenja plesnog repertoara. Mnogi stari tekstovi pjesama su se izgubili, naročito za vrijeme talijanske okupacije kada nije bilo dozvoljeno pjevanje na materinjem jeziku. Ostali su zabilježeni tek poneki tekstovi i stihovi za ples kao u ovom slučaju nekoliko stihova koji aludiraju na ljubavnu tematiku i sadrže motive prirode i doma nastali u selu Rudani, a napisani su za folklorni ples balun: „*Tamo gore na (j)onoj mali ma na zelenoj travi na tranatinanana tam je hiža (j)od naše ljubavi tanana tanananana tanananana nana.*“ (Ivan an,1963).

11. ISTARSKI BALUN

Istarski balun najrasprostranjeniji je istarski ples i nosilac posebnih ritmičkih oblika. Pretpostavlja se da naziv plesa potječe od talijanske riječi *ballo* –to znači ples, a s obzirom na to da se radi o izraflajnom plesu uz stapanje nogu nazvan je *ballone*, odnosno veliki ples. Vrlo je sličan kolima koja se pleću u narodnim nošnjama u ostalim dijelovima Hrvatske, Bosne i Hercegovine (Jeleni, 2004). Kod baluna kao i kod ostalih plesova u Istri važna je ritmička mjera kako bi došlo do izjednačavanja koraka. Balun ima 4/4 takt, te se pojedina figura proteže kroz 4 takta (Ivančan, 1963). Melodijska fraza može se razlikovati, ovisno o mjestu u Istri, stoga postoje i različiti baluni. Pojedine figure baluna obogaćene su raznim varijantama. četiri osnovne figure jesu: hoditi u okole ili *–etat*, prebirati, vrtjeti ili obratiti i *valcat*. Koreografija je koncipirana logičnim slijedom. Prvo slijedi hodanje gdje plesači hodaju po krugu, a korak se postavlja na svaku tanku dobu. Nakon hodanja je prebiranje gdje plesači izvode korake najprije po osminkama, a onda po četvrtinkama. Zatim, nakon nekoliko takta slijedi okretanje gdje kolovođa uzvika: *šObrni je, obrni!* (Okrećite je, okrećite). Figura je to gdje se plesači pridržavaju rukama, jedna im je ruka iza leđa, a drugu drže u zraku, savinutu u laktu (Jeleni, 2004), a plesna je figura koju je najteže izvesti. *Nogama*, po taktu svake četvrtine parovi korakaju u krug okretima od 180 stupnjeva. Parovi se okreću u smjeru kazaljke na satu, dok se cijela skupina kreće u krug u smjeru suprotnom od kazaljke na satu. Partner započinje figuru lijevom nogom, a partnerica desnom. *Slofenija* inačica držanja u figuri obratnja jest kada partnerica drži partnera objema rukama oko struka, dok partnerove ruke su iznad ramena savijene u laktu pod devedeset stupnjeva, s ispruženim podlakticama prema gore i skupljenim prstima. Na kraju slijedi figura *valcanje* koja se može izvesti na dva načina. Prvi način je na mjestu gdje su lijeva odnosno desna noga partnera u kontaktu s njom i slijedi vrtnja oko vertikalne osi para (Ivančan, 1963). *Poetak* počinje na desnoj nozi na svakoj dobi u taktu, a izvodi se do kraja glazbene fraze ili do odredbe kolovođe. Zatim se s dva koraka na svakoj dobi premjesti težina na drugu nogu i počinje vrtnja u drugom smjeru. Partnerica i partner su prilikom izvedbe spomenute figure okrenuti jedan prema drugome dodiruju i se desnim bokovima, odnosno nakon promjene lijevim bokovima, te se prate pogledima. Ruke partneri mogu obuhvatiti oko struka ili jednu ruku položiti na unutrašnju nadlakticu partnera, a drugu slobodnu ruku držati u zraku. *Druga i treća* figura u *vi-e* navrata se ponavljaju. Postoji *vi-e* varijanti baluna među kojima labinski, medulinski, flinjski, barbanjski, i ki, bodulerski balun, labinski tanac i ceranski balon. Balun glazbeno prate

sopele, no to mogu činiti i instrumenti manjeg melodijskog raspona koji odražavaju ritam. Također uz prisustvo glazbe ili bez, uključivalo se tarankanje, odnosno pjevanje pojedinih riječi u ritmu u obliku poruka (Ivančan, 1963). Nekada kao trenutne dosjetke ili kao ponavljanje slogova u trajnomanca stilu, radi odražavanja ritma. Balun se izvodio u nedjelju nakon sv. mise, gdje bi se tom prigodom oblačile narodne nošnje ili za vrijeme svečanijih prigoda. Pogodno mjesto za nastupanje smatrao se otvoreni prostor, uz prisustvo velikog broja ljudi. Danas se balun izvodi na ljetnim pozornicima, gradskim trgovima i jezgrama. Govore i o varijantama baluna, ceranski balon specifičan je varijanta istarskog baluna i bitno se razlikuje od ostalih varijanti baluna u različitim krajevima Istre, o čemu će biti govora u nastavku.

12. CERANSKI BALON

Ne postoje zapisi o razlozima i načinu nastanka ceranskog balona, međutim, po etak izvođenja spomenutog datira od 40-ih godina dvadesetog stoljeća. Ceranski balon razlikuje se od ostalih varijanti istarskog baluna zbog prebiranja koje započinje lijevom nogom.

12.1 KOREOGRAFIJA

Ceranski balon sastoji se od 4 figure: prebirat, valcat, –etat (hodit) i obrnut (vrtet). Zbog tehničkih razloga prezentacije folklornog društva na pozornici, ceranski balon je prezentiran tako –talanovi folklora ulaze u parovima u čijem su sastavu mu–karac i žena. Mu–karac stoji s lijeve strane, dok žena s desne strane. Ples započinje prvom figurom hodanjem (–etat, hodit) gdje oboje hodaju desnom nogom u krug obrnuto od kazaljke na satu, nakon određenog broja takta žena ide ispred mu–karca i slijede 6 taktova druge figure, prebiranja. Nakon prebiranja slijedi okret (vrtet) prilikom kojeg žena ide mu–karcu s desne strane pod ruku, te nastavljaju hodanje. Zatim slijedi figura obraćanja koja traje dva takta gdje mu–karci i žene približavaju desne noge, a lijevim nogama vrte se za 180 stupnjeva u smjeru kazaljke na satu prate i putanju kruga u kojem su započeli hodanje čiji je smjer obrnut od kazaljke na satu (Ivančan, 1963.). Ponovo je red figure prebiranja gdje mu–karac i žena viševremeno nisu jedan nasuprot drugog već jedan pokraj drugog i drže se za desnu ruku, a lijeva je naslonjena na bok. Poslije prebiranja slijedi maleni okret i ponovno obraćanje. Red je zatim na prebiranje gdje je lijeva

ruka flene na desnom ramenu mu-karca, a mu-karac eva desna ruka na flenina le a. Desna ruka flene naslonjena je na lijevu ruku mu-karca te ruke zauzimaju poziciju koja je karakteristi na za plesove poput valcera. Valcanje je posljednja od nabrojanih 4 figura gdje se vrte i dodiruju bokovi plesnog para dok se mu-karac i flena gledaju u o i. Me utim, valcanje nije i posljednja figura u koreografiji ceranskog balona, slijede jo- hodanje i zadnje obra anje nakon kojeg parovi dolaze u prvobitni po etni poloflaj. Plesa e ritmi ki prate pjeva i i svira i koji sviraju na malim i velikim sopelama.

Ceranski balon u izvedbi najmla e dobne skupine (Pal i , E., 2015)

12.2 SVIRAČI I PJEVAČI

Svira i i pjeva i zauzimaju posebnu poziciju u okviru folklornog dru-tva. Proizvo a i su melodije koja pomafle plesa ima u realizaciji koraka, odnosno koreografije. Po primjeru folklornog dru-tva šCereõ instrumenti, naro ito sopele su ru no ra ene te postoji malo graditelja koji su vje-ti u izgradnji spomenutih instrumenata, me u njima najpoznatiji graditelj instrumenata za dru-tvo šCereõ bio je Ivan Fonovi - Zlatela iz Lazari a. Posljednji je majstor koji je na prebiralici bu-io samo 5 rupica, svi nakon njega izra ivali su sopele sa 6 rupica. Nazvan je istarskim Stradivarijem (Perni , 1997). Me u suvremenim graditeljima istarskih instrumenata vrlo je cijenjen Martin Glava-iz Pule. Ve ina istarskih svira a svira na glazbalima koje je on izradio. Od drva najvi-e koristi tre-nju, -estil, maslinu, oskoru-u i busolu. Osim -to je vrstan graditelj, dobar je i svira sopela. Kada govorimo o istarskim svira ima s podru ja Cera svakako treba spomenuti Antuna Rudana Dom i a, kao vrlo

vafnog lana folklornog dru-tva šCereō. Isto tako, glazbenom napretku dru-tva pridonijeli su Romano fiivi iz Cera, Romano Boflac iz Cera, Josip Rudan iz Rudana nazvan Bepo TMWik zbog o-trog dugog -vika kojim je zavr-avao glazbu i umirovljeni voza autobusa Anton Rudan iz Rudana (Perni ,1997). Postoji anegdota da je svoju posebnu voflnju autobusom zavr-io sviraju i tufno mantinjadu. Mantinjada je u istarskom dijalektu primjer svirke koja odraflava brigu za nekoga. U slu aju pogreba, mantinjada odraflava su ut onima koji fale za pokojnikom, te je uvertira u glazbeni program folklornog dru-tva. Danas folklorno dru-tvo šCereō broji malo pjeva a i svira a, me utim veliki je interes mla ih nara-taja za tradicionalnom glazbom. U vrti u dje ake i djevoj ice podu ava se folklorom, a i osnovno-kolska i srednjo-kolska mladefl je priklju ena u dru-tvo. Tako da govorimo o na inu odrastanja i ostav-tini starijih generacija.

Romano fiivi (prvi s desna), Romano Boflac (u sredini) i Boflo figomba (Pernai , R., 1997)

13. CERANSKI BALON KAO ŽIVOTNI STIL I ODRŽIVA TRADICIJA

fiivjeti u odre enom razdoblju zna i prvenstveno prilagoditi se odre enim okolnostima. Dana-nje, 21. stolje e, razdoblje je u kojem prevladava kapitalisti ka industrija gdje se neprestano ljudska kreativnost nastoji brendirati radi -to ve e potro-nje i dobiti. Hrvatsko kulturno trfli-te je u samim po ecima trenda brendiranja kulturnog proizvoda. Primjenjuju se razli iti marketin-ki trikovi kojima je cilj privu i -to ve u publiku. injenica je da se brendiranjem utje e na pozitivan imidfl proizvoda i vjernost publike bez obzira radi li se o narodnoj ostav-tini, plesnom performansu, predstavi. Potro-a i flele da odre eni proizvod reflektira njihove potrebe, fljelje, ambicije, te je pri tome vrlo vaflan vizualni aspekt. Vran-evi

iznosi tvrdnju da su brendovi sveprisutni, te da ih je nemoguće izbjeći s obzirom na to da imaju razvijene identitete (Vrančević, 2007, navedeno u Dabo, 2012). Kada govorimo o brendiranju kulturnih proizvoda naročito folkloru valja spomenuti Ansambl Lado. Radi se o ansamblu koji odgovara kriterijima tržišta. U publici pobuđuje emocije iz prošlosti, sakuplja kulturnu baštinu, krasi ga profesionalna izvedba i besprijekoran vizualni izgled, jedini je profesionalni nacionalni ansambl koji je financiran iz državnog proračuna i koji službeno predstavlja kulturnu baštinu Republike Hrvatske u svijetu. Folklorno društvo šćerčić bitno se razlikuje od Ansambla Lado ne samo po načinu prezentacije kulturne baštine, već i po pristupu prema folkloru. FD šćerčić amatersko je društvo iz područja središnje Istre koje za svoje kreativno predstavljanje kulturne baštine ne postiže nikakav profit. Folklor za navedeno društvo nije posao ili hobi, već je to način života. Djeca iz mjesta Cere već u vrtiću uče prve folklorne plesne korake koje izvježbavaju preko tjedna. Nije samo riječ o učenju koraka ceranskog balona, lokalnog tradicionalnog plesa, već je riječ o upoznavanju s načinom života i vrijednostima koje su njegovali njihovi preci. Znatiljica, posvećenost i strast jednog ovdje dovela je do folklornog društva koji danas broji 30-ak članova. Kroz ples se djeci prenaju vrijednosti kao što je strast, upornost i hrabrost. Folkloristi KUD-a šćerčić su u samim početcima nastanka njegovali svoju strast prema folkloru bili su uporni, nisu se bojali ni vladajućih režima koja su im htjela uskratiti zadovoljstvo bavljenja folklorom. Zato, FD šćerčić neprekinuto postoji 70 godina i aktivno je i dan danas. Govoreći o načinu života jednog naroda, možemo povući i poveznicu s indijanskim plemenom Navaho. Pleme Navaho nalazi se sjeverno od Meksika, njihovi obredi potječu iz snova ili vizija. Radi se o plemenu koje je odbilo konvencionalna pravila života i njeguje svoja vjerovanja i tradiciju. Navaho mitovi i rituali daju ključne kulturalne odrednice i odgovore individuumu. Pleme živi po svojim pravilima u rezervatu u kojemu malo stranaca ima pristup. Za Navaho su mitovi simbol jedne tradicije koja se održala do danas i simbol jedinstvenog načina života. Društvo šćerčić i pleme Navaho već činjenica da se nisu podvrgnuli društvenom pritisku i nastojanjima tržišta, već se sigurno drže svojih uvjerenja. Plesni koraci ceranskog balona stvorili su neraskidiva prijateljstva, ali i ljubav i sretne brakove među članovima društva. Zanimljiva jest i činjenica da se balon pleše i izvan okvira društva na mjesnim seoskim gozabama, gdje se plesu pridružuju i ostali stanovnici sela koji nisu članovi FD-ova. Ostali seljani u višestrukim navratima pokazali su veliku kolegijalnost prema društvu, kada je spomenuto posjetivalo među narodne smotre. Obzirom da se radi o neprofitnom društvu, teško je pokrivalo troškove puta, pri čemu bi im ostali seljani pomogli donacijama u hrani, piću i raznim drugim potrebčinama, čime se dokazala velika sloga cijele zajednice. U društvu ne

postoji dobna granica. Mla e i starije generacije dijele isti prostor, iste plesne korake i nakon svake probe dru e se zajedno u oblifnjem kafi u. Za mlade se dru tvo mo e izjedna iti sa šsigurnim skrovi temō koje ih odgaja u kojem smjeru kora ati u svijetu odraslih. FD šCereō njeguje svoj flivotni stil, koji nije u skladu sa suvremenim trendovima. No nje dru tva nisu vizualno bogate, ali su jednake od samih po etaka i nisu doflivjele bitne promjene, bez obzira na mnogobrojne kulture s kojima su bile u dodiru tijekom godina. Tu je i jezik, flminjski govor koji je specifi an za spomenuto podru je i koji je opstao kroz godine. Ceranski balon jest flivotni stil Cerana. Gledaju i jednu njihovu izvedbu mo e se uvjeriti da ste napravili korak u pro lost, onu pro lost o kojoj stariji nara taji govore i za kojom fale. Ceranski balon odraz je dru tva koji flivi skladno, koje rje ava u zajedni tvu flivotne pote ko e. Dru tvo je to koje ponosno predstavlja svijetu ste eno kulturno nasljedstvo. Bitna poruka koja se kroz ceranski balon fleli prenijeti ljudima, osobito mladom nara taju, jest ta da se ne treba sramiti tradicije i obi aja, oni su dio identiteta jednog naroda, upotpunjuju ga i ine ga onim to jest. FD šCereō otkri e je iznimne posebnosti u samom sredi tu Istre.

Ilanovi FD šCereō na Danu istarske svirke, kanta i plesa u Svetvin enti 1967. godine

FD šCereō 2010. godine (Pernai , R., 1997)

14. ZAKLJUČAK

Povijest je izrazito bitan segment ljudskog flivota. Zahvaljujući povijesti možemo shvatiti i objasniti suvremene fenomene. Kako određena tradicija ne bi pala u zaborav, potrebno ju je njegovati i prenašati na mlade naraštaje te približiti mladima naraštajima samu tradiciju. Folklorno društvo šCereš uspelo je u svom naumu da održi kulturnu tradiciju i prenosi ju na mlade naraštaje. U naumu približavanja tradicije mladima nije bila potrebna tehnologija ili vizualni efekti, već je bilo dovoljno donirati mladima jedan prostor gdje se osjećaju ugodno i gdje se uz ples druže sa svojim vršnjacima. Takav pristup omogućio je Ceranima da kroz godine od ceranskog balona, varijante istarskog balona, naprave flivotni stil. Njihov pristup folkloru kao amaterima se bitno razlikuje od profesionalnih skupina, gdje je za FD šCereš folklor na in pristupa flivotu. Kod profesionalnih izvođača bitan je vizualni efekt i energija koja se prenosi publici, dok je kod FD šCereš kao amaterske skupine bitno da u svojim izvedbama publici uspiju približiti strast, ponos i ljubav koju osjećaju prema vlastitoj tradiciji.

Sagledavajući sveukupno istraživanje mogu zaključiti da je FD šCereš na vrlo jednostavan način uspelo stvoriti nepokolebljivo zajedništvo naroda i tradicije, uzimajući za posrednika u tom odnosu ceranski balon. Takav pristup može koristiti ostatku Hrvatske kao primjer na koji na in se folklor može popularizirati među mladima naraštajima. Može se da približavanjem folkloru mladima poraste i općenita zainteresiranost za folklorom u cijeloj državi. Spomenuta pretpostavka može poslužiti kao polazište za neka buduća istraživanja o folkloru.

15. PRILOZI

Zvučni zapisi na CD-u sadrže:

1. Snimke ceranskog balona u izvedbi starije skupine FD „Cere“
2. Snimku ceranskog balona u izvedbi mlađe skupine FD „Cere“
3. Snimke dueta g. Deana Klimana i mladog učenika Roka Žgombe na roženicama
4. Snimku folklornog pjevača g. Jože Galanta kojeg na roženici prati g. Dean Kliman
5. Snimku plesa g. Deana Klimana s Doris Grgorović, dugogodišnjom članicom FD „Cere“
6. Snimku razgovora s g. Frankom Zecom

16. BIBLIOGRAFIJA

- Bijaffi , I. (1999). Istarski narodni obi aji i stari zanati. Pula. C.A.S.H
- Boffi , D., Ili , O., Mercandel, T. (2012). Pula. Sveu ili-te Juraj Dobrila
- Dabo, K. (2012) Uloga i vaflnost brendiranja tradicijske izvedbene umjetnosti na primjeru Ansambla Lado. Etnolo-ka istraflivanja br. 17. Str. 171 ó 186.
- Domi-i , D., Hek, A.,Mo ibob A., Rudan, E. (1995). Istarska Danica 1996. Pazin. šJosip Tur inovi õ d.o.o.
- Eliade, M. (1957). Sacred Time and Myths, u knjizi The Sacred and Profane: The Nature of Religion, str. 68 ó 116, Harcourt, Brace and World, New York
- Hamer-ak, M., Marjani , S. (2010). Folkloristi ka itanka. Zagreb. Agram
- Ivan an, I. (1963). Istarski narodni plesovi. Zagreb. Institut za narodnu umjetnost
- Jeleni , S. (2003). Istarska Danica 2004. Pazin. šJosip Tur inovi õ d.o.o
- Jeleni , S. (2004). Istarska Danica 2005. Pazin. šJosip Tur inovi õ d.o.o
- Kalsbeek, J. (2008). O flminjskom govoru. Uva óDARE, the institutional repository of the University of Amsterdam. Raspoloffivo na: <http://dare.uva.nl/document/2/57911> (posje eno 28.06.2015.)
- Kluckholn, C. (1988). Myths and Rituals: A General Theory, u knjizi Robert A Segal (ur.), The Myth and Ritual Theory, str. 313 ó 340, Blackwell, London
- Lisac, J. (2004). akav-tina kao narje je u hrvatskoj knjiflevnosti. akavska ri br. 1. str.5 -11
- Mili evi , J.(1988). Narodna umjetnost Istre. Zagreb. Zavod za istraflivanje folklor
- Mo ibob, A. (2001). Istarska Danica 2002. Pazin. šJosip Tur inovi õ d.o.o
- Mo ibob, A. (2007). Istarska Danica 2008. Pazin. šJosip Tur inovi õ d.o.o
- Mo ibob, A. (2008). Istarska Danica 2009. Pazin. šJosip Tur inovi õ d.o.o
- Mo ibob, A. (2012). Istarska Danica 2013. Pazin. šJosip Tur inovi õ d.o.o

Moibob, A. (2014). Istarska Danica 2015. Pazin. šJosip Turinovi d.o.o

Perni, R. (1997). Me-tri svirci i kantaduri. Buzet. Reprerent

Radau-Ribari, J. (1997). fienska narodna no-nja u Istri. Pazin. Istarsko knjiŕevno dru-tvo
šJuraj dobrilađ, šJosip Turinovi d.o.o, Istitut za etnologiju i folkloristiku Zagreb

Internetski izvori:

Raspoloŕivo na Ministarstvo kulture Republike Hrvatske:

<http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=3639> (posjeeno 27.06.2015.)

Raspoloŕivo na TZ fi minj: <http://tzzminj.hr/folklorno-drustvo-cere/> (posjeeno 27.06.2015.)

Raspoloŕivo na Ansambl Lado: <http://www.lado.hr/o-nama/> (28.06.2015.)

Raspoloŕivo na Istrapedia: <http://istrapedia.hr/hrv/1100/tlo/istra-a-z/> (07.06.2015.)

Raspoloŕivo na Istrapedia:

<http://www.istrapedia.hr/hrv/409/obicaji-narodni/istra-a-z/> (07.06.2015.)

Raspoloŕivo na Moljac.hr: <http://www.moljac.hr/biografije/kolumbo.htm> (07.06.2015.)

Slike:

Zovi, J., 2010. Godine. FD šCeređ 2010. godine

Pernai, R., 1997. godine. lanovi FD šCeređ na Danu istarske svirke, kanta i plesa u
Svetvinentu 1967. godine

Pernai, R., 1997. godine. Romano fiivi (prvi s desna), Romano Boflac (u sredini) i Boflo
figomba

Pal i, E. 2015. Godine. Ceranski balon u izvedbi najmla e dobne skupine.

Prekalj, J., 2013. Godine. Na slici ian folklornog du-tva šCereõ, Dean Kliman, raspoloffivo na Glas Istre:

<http://www.glasistre.hr/vijesti/kultura/sutlovrecka-smotra-mladi-nastavljaju-tradiciju-416955>
(posje eno 26.06.2015.)

Srdo , M. 2004. godine. Jaketa

Pal i , E., 2015. godine. Barge-i

Srdo , M. 2004. godine. Cokule

Srdo , M. 2004. godine. T^ukafuoni

Srdo , M. 2004. godine. Kanica

Srdo , M. 2004. godine. Modrna

Anonimni, 2015. godine. Zaprefi . Raspoloffivo na Google.hr: www.google.hr. (posje eno 07.06.2015.)

Srdo , M. 2004. godine. Stomanja

Srdo , M. 2004. godine. Fa uol

Srdo , M. 2004. godine. Bi ve

Pernai , R., 1997. godine. Anton (Tone) Rudan

Pal i , E., 2015. godine. Pe at F.D. šCereõ

Pal i , E., 2015. godine. Spomen dom u ast palim borcima

Pal i , E., 2015. godine. Crkva sv. Mateja

Anonimni, 2015. godine. Bajs Raspoloffivno na Google.hr: www.google.hr (posje eno 07.06.2015.)

Mari , M., 2015. godine. Svira vijulina

Srdo , M. 2004. godine. Trije-tina

Anonimni, 2015. godine. Istarska tamburica. Raspoloživo na Google.hr: www.google.hr (posje eno 07.06.2015.)

Anonimni, 2015. godine. Sopedica

Raspoloživo na Osnovna umjetni ka –kola Matke Braj-e Ra-ana: <http://www.ous-mbrasana.skole.hr/fotogalerija?show=album&id=4> (posje eno 07.06.2015.)

Primofli ,V., 2015. godine. Trle

Raspoloživo na KUD Zlatela: <http://www.kudzlatela.com.hr/od-bukola-do-velih-sopela/> (posje eno 07.06.2015.)

Anonimni, 2015. godine. Svirale. Raspoloživo na Google.hr: www.google.hr (posje eno 07.06.2015.)

Pal i , E, 2015. godine. Mih

Srdo , M. 2004. godine. Mi-nice

Zovi , J. 2002. godine. Roflenice

Perni , R. 1997.godine. Roflenice

Zovi , J. 2002. godina. Svirka na maloj i na veloj roflenici